

MADENCİLİKTE NEZARETÇİ VE YETİŞTİRİLMESİ

Kemal ERDEM

Maden Mühendisi

1) Mevzuun ehemmiyeti:

Mühendis kademesi altında ve büyük bir kitleyi kapsamakta olan bu elemanlar (Nezaretçiler) genellikle yukarı kademelerde alman kararları uygulamak ve aşağı itikal ettirmek üzere organize ve koordine edici bir fonksiyon görürler. İşlerin rasyonel ve verimli bir şekilde yürütülmesini sağlarlar.

Keza; Nezaret ettikleri insanların yetiştirilmesinden, işe teşvik edilmesinden bu insanlara teknik bilgi bakımından yol göstermekten, yaptıkları işi kontrol etmekten, modern metod ve tekniğin tatbik ve icrasını temin etmekten mes'uldurlar.

Yukarıda sayılan iş ve vazifeleri görececek elemanların Eğitim bakımından genel bir eğitime ilâve olarak mesleki ve Teknik Eğitim görmeleri zaruridir. Kaldığı, Maden İşletmeciliği ve buna bağlı iş yerleri ağır ve tehlikeli iş yerleri olup evelden kestirilmesine imkân olmayacak şekilde her an değişik karakter arzemesi bu branştaki nezaretçi'lerin yetiştirilmesinde diğer mesleklerden daha fazla dikkat ve itinaya ihtiyaç göstereceği aşikârdır.

2) Tarihçe:

Yapılan tetkikte, 1922 senesinde Zonguldak'ta Boyacıoğlu ocağı yanında bir Maden Meslek Mektebinin açıldığı, bir kaç sene devam eden bu okulun gerektiği gibi eleman yetiştirme imkânına sahip olmaması ve bilâhare Y. Maden ve Sanayi Mektebinin açılması ile tedrisatının durduğunu görüyoruz. 1936 senesinde İktisat ve Ticaret V, M. T. A. Enstitüsüne bağlı yine Zonguldak'ta önce Maden Tatbikat ve bilâhare Maden Teknisyen Mektebine bağlı Maden Baş Çavuşu Okulu açılmış ve 1950 de kapanan bu okullardan 420 kişi mezun olmuş ve halen bu kimselerin % 80 i Maden İşletmelerinde çalışmaktadır. Bilâhare Zonguldak San'at Enstitüsü içinde bir Maden Şubesi açılmıştır.

3) Hali Hazır Durum:

Bu gün mesleğimizde Mühendis kademesinin altında tatbikatı sevk ve idare eden Nezaretçi kısmında ihtiyacın gayet kritik bir duruma girdiği görülmektedir. Bu ihtiyaç gerek Devlet ve gerek Özel Sektör işletmelerinde had safhaya gelmiştir. Tekniğin inkişafı Ue işletmeciliğe mekanizasyon, elektrikasyonunun girişi ve keza arz ve talep kaidesi ve rekabetin icabı konsantrasyonun tatbikatının zaruri olduğu bu günkü işletmecilikte iş tatbikatının tamamen pratik yetişenlerle yürütülmesine imkân kalmamıştır. Kaldığı işçinin büyük kısmı kalifiye olmayan memleketimizde bu husus ayrıca büyük bir önem arz etmektedir.

Halen Zonguldak Sanat Enstitüsü içinde mevcut ve Maden Şubesi ilk okulu mezun almakta ve 5 yıl okutarak mezun vermektedir. Bu halde 12 yaşında okula alınan ve 17 yaşında okulu bitirebilen ve cari iş Kanununa göre işe girmesine ve çalışmasına imkân olmayan ve dolayısıyla pratiği" bulunmayan bu okul mezunlarının da kendilerinden beklenen gayede kullanılmaları mümkün olmamaktadır. Bunun en güzel delili bu mektepten mezun olanlardan yalnız 3 kişinin havzada çalışmakta bulunmasıdır. Bu husus Milli Eğitim Bakanlığının da dikkat nazarını çekmiş olmalı ki bu yıl okula talebe alınmadığını görmekteyiz.

Maden Meslek Mektebi mezunu Baş Çavuşlar (400) yanında müesseseler pratik kabiliyetleri muhtelif kurs ve tecrübelerden geçirerek bu ihtiyaçlarını gidermeğe çalışmaktadırlar. Son zamanlarda Zonguldak'ta vukua gelen kazalarda böyle kurslardan yetişen Baş Çavuşların kazaya kurban gitmeleri üzerine bu yetiştirme sistemi Zonguldak'ta durdurulmuş ve yetiştirmenin esaslı yapılması icap ettiğini neticesine varılmıştır.

4) İhtiyaç miktarı:

İhtiyacı tespit ederken bazı hususları nazarı dikkate almak icap etmektedir.

Mesleğimizde pratik tecrübelerin müstesna mevkiî dolayısıyla mektepten mezun olan bir mühendisin, önce alt kademelerde vazife alarak gerekli tecrübeyi kazanması icap etmektedir. İleri devletlerde bu başlanma noktası, meselâ Almanyada vardiya tutan belirli bir kısmın baş çavuşluğudur. Memleketimizde de zamanla bunun tatbik edileceğini düşünerek bilhassa kısım kartiye baş çavuşluğu ve kartiye şefliğinin bir kısmında genç mühendislerin yer alacağını kabul edebiliriz. Her ahvalde mühendislik kademesi altındaki nezaretçileri yetiştiren meslek mektebinde 2 kademeyi düşünmemiz icap etmektedir.

1 — Mevzuun ehemmiyetinde izaha çalıştığım vazifelerden "yukarı kademelerde alman kararları uygulamak ve aşağıya intikal ettirmek üzere organize ve koordine edici bir fonksiyon gören ve işin rasyonel ve verimli bir şekilde yürütülmesini sağlayan" grup ki bu kısımdaki nezareteiler "Tekniker" (veya baş madenci) olacaktır.

2 — Nezaret ettikleri insanların yetiştirilmesinden, işe teşvik edilmesinden, bu insanlara teknik bilgi bakımından yol göstermekten, yaptıkları işi kontrol etmekten, modern metod ve tekniğin tatbik ve icrasını temin etmekten mes'ul olan nezareteiler (Baş Çavuşlar) olacaktır.

İleri devletlerde bu kademe miktarları; Tekniker için mühendis adedinin 3-8 misli. Baş Çavuş miktarında çalışan işçi miktarının % 3-5 i nisbetinde olduğunu görmekteyiz.

Memleketimizde iyi bir madencilik tatbikinin de 1970 senesinde 1200-2000 maden mühendisine (oda mensubu ihtisas dalları dahil) ihtiyaç olacağı bunun da % 50 sinin işletmeciliği tedvir ettiğini kabul ederek 600-1800 mühendis ve 1/3 asgari oranla 1800-3000 teknikere ve asgari 4 misli 7200-12000 baş çavuşa ihtiyacımız olacaktır. Bunun 1/3 zenginleştirme, ölçme, makina ve elektrik işlerinde. 2/3 ü de madencilik (ocak) hizmetlerinde çalışacaktır. Bu hali ile de;

Tekniker olarak:

" 1200 — 2000 Ad "

3) 200 — 400

1800 — 3000 "

Baş Çavuş olarak:

1) 4800 — 8000 Ad

2) 1200 — 2000 "

3) 720 — 1200 "

4) 480 — 800

7200 — 12000

Maden Teknikeri
Maden Makinaları Teknikeri
Maden Elektrik Teknikeri ve

Maden Baş Çavuşu
Maden Makina Baş Çavuşu
Maden Elektrik Baş Çavuşu
(Maden) Kok Zenginleştirme ve
Ölçme baş çavuşu'na

ihtiyaç olacaktır. Bu hesaplarda eskiden yetiştirilmiş olanlar dikkat nazara alınmamıştır..

5) Yetiştirilme sistemi ve şartları:

İhtiyacın icap ettirdiği elemanın yetiştirilmesi pratik çalışma ile teknik bilginin bir arada öğretilmesini zaruri kılmaktadır. İleri devletlerde de bu esaslar dahilinde nezaretçilerin yetiştirildiklerini görmekteyiz. En mükemmel yetiştirme ve dünyaca meşhur meslek mekteplerinden biri olan B. Almanya'da **Bochum Bergschule** tatbikatı bu rapora esas olmuştur. Rapora ekli cetvelde okula giriş şartları ve tedris sistemi gösterilmiştir. Bu cetvelin tanziminde memleketimiz imkân ve şartlarına uyularak girişte aranacak şartlar asgari olarak düzenlenmiştir. İmkânların artması orta okul veya orta sanat okulu, sanat enstitüsü ve lise mezunlarının da meslekte çalışmaya başlamaları ile giriş şartlarının bu seviyelere paralel olarak artırılması ve ilk hedefin orta ve orta sanat okulu mezunlarından gerekli şartları haiz olanların alınması olmasıdır. Burada kaydetmeğe mecbur olduğum husus, bu okulların tamamıyla pratikten gelen ve madencilik (ve diğer dalları) meslek seçmiş kimselere hasredilmesi zaruridir. Bu zaruret yukarıki kısımlarda izaha çalışılmıştır. Keza pratik çalışmalarında başarı göstermek ve nezaretçilik kabiliyetinin müessesesine bir belge ile tevsikinin mutlaka aranması da lâzım gelecektir.

Teklif ettiğim yetiştirme sisteminde; asgari şartları haiz olanlar bir kabul imtihanı ile okula alınacaktır. Mektebin talebesi olmasına rağmen hiç bir suretle işyeri ile alakasını kesmeyecek, bilâkis işyerinde ikamet edecek ve çalışacaktır. Bu çalışma haftada 3 gün işte olacak, işin icabı ve ders vaziyetine göre ayarlanarak çalışma fiili yapılacak hiç bir suretle staj veya mektep talebesi muamelesi bahis mevzuu olmayacaktır.

Maden meslek okulunda bugünkü işletmecilik ve teknik icapı muhtelif branşlar bulunacak ve madencilikteki muhtelif branşlarda da aşgari madencilik bilgisi verilecektir. Keza yüksek kısma (tekniker bu okulun baş çavuş kısmını bitirenlerden 3 yıl baş çavuşluk yapmış muvaffak olmuş ve bu hali müessesesince de kabul edilen namzetler imtihanla alınacak ve bir yıl mesleki tedrisat görecektir. Bu tedrisatın pratik nezaretçilikle tatil ve bayramlarda bağdaştırılması yapılacaktır.

Bu haliyle baş çavuş kısım mezunları: Kartiyede muayyen bir kısmın kardiye çavuşu ve başçavuşu, yüksek kısım mezunları da kartiye başçavuşu, kartiye şefi ve kabiliyetleri de kat ve ocak şefi olabileceklerdir. Burada izah etmek istediğim husus, meslek okulu mezunlarının yalnız işin tatbikatında kullanılması icap edeceğidir. Daha üst kademelerin kat ve ocak amirliklerinin ekserisinin genç mühendislerce tedvirine gidilmelidir.

6) Meslek okullarının yeri ve branşları:

Yukarıda izah edilen şekilleri ile bu okulların maden havzalarında kurulması icap etmektedir. Branşlarında keza işle olan yakın alâkasına binaen tertip ve tanzimi lâzımdır. Bu durumda Maden Meslek okulunun hemen kurulabileceği yerleri başta Zonguldak, Taşvanh ve Soma olarak sıralamak mümkündür. Bunlardan Zonguldak'ta halen Teknik Okulun İstanbul'a nakli dolayısıyla bina, laboratuvar ve hoca temini gibi

problemi de yoktur. Ve derhal ihdas edilebilir. Zonguldak'ta açılacak bu meslek (nezaretçi) okulunda maden, maden makinaları, elektrik, zenginleştirme ve ölçme şubeleri olmalı ve bu şubelerdeki talebe miktarı ihtiyaca uygun olarak tertiplenmelidir. Diğer yerlerde açılacak meslek okullarında yalnız maden şubesi ve mahallin hususiyetine göre ilâve şubeler de bulunabilmelidir.

Bu mevzuda Sanayi Bakanı, Millî Eğitim Bakanı ve Teknik Öğretim Müsteşarı ve Zonguldak havzası Müdürü ile görüşülmüş teklifin kendilerine intikali ve gereğinin yapılacağı söylenmiştir. Bugün realite olan husus, Eğitim ile Sanayiinin el ele yürümesi icap ettiğidir.

7) Masraflara iştirak:

Millî Eğitim Bakanlığı Zonguldaktaki bina ve bugünkü Sanat Enstitüsü içindeki Maden şubesi için yaptığı masraflarıyla, İş ve işçi Bulma Kurumu, ICA ve burada yetişecek nezaretçileri kullanacak müesseseler ve keza Sanayi Bakanlığınca burada yetişeceklerin çalışma imkânlarını temin etmekle kolaylıkla bir Maden Meslek (Nezaretçi) mektebi Zonguldakta kurulabilir.

Memleketin böyle yetişecek elemanlara hemen ve sür'atle ihtiyacı bulunduğu dikkat nazara alınarak, uzun tetkiklere ihtiyaç olmadan bu mevzuun tahakkuku, gerek memleket ve gerekse meslek için hayırlı olacaktır.

Ek: Kabul Şartları 2 Cetvel

MADEN MESLEK OKULU

A) Başçavuş kısmı:	Y a ş ı		K a b u l Ş a r t l a r ı	K a b u l Ş a r t l a r ı
	En az	En çok	İlk okul mezunları için	Orta okul veya orta sanat okulu mezunları için
1) Maden Başçavuşu 2,5 sene (3 gün ocakta çalışma) (3 gün okulda çalışma)	21	30	En az 2 yıl ocakta çalışması, bunun 1 yılı günde 100 ton kömür İstihsal eden (yeraltı) ocakta olması, kazmacı ve usta imtihanı vermiş veya bu işleri yapmış bulunması.	En az 1 yıl ocakta çalışması, bunun 6 ayı günde 100 ton kömür İstihsal eden ocakta olması, kazmacı ve ocak ustası İmtihanı vermiş veya bu işleri yapmış bulunması.
2) Makina Başçavuşu (3 sene yeraltı ve yerüstü) (3 gün ocakta) (3 gün okulda)	21	30	En az 4 yıl pratik çalışması ve 3,5 yıl makinistlik yapmış ve en az bunun 1 senesi yeraltında geçmiş olması ve 6 ay ocakta bilfiil madenci olacak çalışması, makina kalfalığı İmtihanını vermiş veya aynı derecede bir meslekî yetişmeye tâbi olmuş olması.	En az 3 yıl pratik çalışması ve 2,5 yıl makinistlik yapmış ve en az bunun 1 sonesi yeraltında geçmiş olması ve 6 ay ocakta bilfiil madenci olarak çalışması, makina kalfalığı İmtihanını vermiş veya aynı derecede bir meslekî yetişmeye tâbi olmuş olması.

3) Elektrik Başçavuşu 3 yıl (3 gün ocakta) (3 gün okulda)	21	30	En az 4 yıl pratik çalışmış olması, 3,5 yıl elektrikçilikte ve 6 ay ocakta fiilen çalışmış olması, elektrikçiliğin en az 2 senesi maden işletmelerinde ve 1 senesi de yeraltında elektrikçilikte geçmesi şarttır. Elektrikçi kalfalığı imtihanı vermiş veya aynı derecede bir meslekî yetişmeye tâbi olmuş olması.	En az 3 yıl pratik çalışmış olması 2,5 yıl elektrikçilikte ve 6 ay ocakta fiilen çalışmış olması elektrikçiliğin en az 2 senesi maden işletmelerinde ve 1 senesi de yeraltında elektrikçilikte geçmesi şarttır. Elektrikçi kalfalığı imtihanını vermiş veya aynı derecede bir meslekî yetişmeye tâbi olmuş olması.
4) Cevher Hazırlama (Zenginleştirme) Başçavuşu (Kok başçavuşu aynı şartlarla) (3 gün ocakta) (3 gün okulda)	21	30	En az 4 yıl pratik çalışması, 3,5 yıl makinistlik ve C. hazırlamada çalışmış olması, 3 senesi' maden işletmelerinde ve 2 senesinin C. hazırlamada ve 6 ay fiilen ocakta çalışmış olması. Makina kalfalığı imtihanını vermiş veya aynı derecede bir meslekî yetişmeye tâbi olmuş olması.	En az 3 yıl pratik çalışması 2,5 yıl makinistlik ve C. hazırlamada çalışmış olması, 2,5 senesi maden işletmelerinde ve 2 senesinin C. hazırlamada ve 6 ay fiilen ocakta çalışmış olması. Makina kalfalığı imtihanı vermiş veya aynı derecede bir meslekî yetişmeye tâbi olmuş olması.
5) Ölçme Başçavuşu (Maden Topoğrafı) (3 gün ocakta) (3 gün okulda)	21	30	En az 4 sene pratik maden harita işlerinde çalışmış ve jeometre imtihanını vermiş olmak.	En az 3 sene pratik maden harita "İşlerinde çalışmış ve jeometri imtihanını vermiş olmak.
B) Tekniker kısmı: Yüksek kısmı:	Y a ş ı En az En çok		K a b u l Ş a r t l a r ı	
1) Maden teknikeri 1 yıl Kartiyeye Başçavuşu Kartiyeye şefi Kat ve ocak şefi	26	35	3 sene ocaklarda Başçavuşluk yapmış ve Başçavuş Okulunu bitirmiş olmak. En az 1 sene kartiyeye Başçavuşluğu yapmış olmak ve çalıştığı müesseselerden başarı gösterdiğini bildirir belge ibraz etmek.	
2) Maden Makina teknikeri 1 yıl Kartiyeye makina başçavuşu Kartiyeye makina şefi Kat ve ocak makina şefi	26	35	3 sene ocaklarda Makina Başçavuşluğu yapmış ve Başçavuş Okulunun Makina kısmını bitirmiş olması ve 1 sene kartiyeye makina başçavuşluğu yapmış olmak ve çalıştığı müesseselerden başarı gösterdiğini bildirir belge ibraz etmek.	
3) Maden Elektrik Teknikeri 1 yıl Kartiyeye elektrik başçavuşu Kartiyeye elektrik şefi Kat ve ocak elektrik şefi	26	35	3 sene ocaklarda Elektrik Başçavuşluğu yapmış ve Başçavuş Okulunun Elektrik kısmını bitirmiş olması ve 1 sene kartiyeye elektrik başçavuşluğu yapmış olmak ve çalıştığı müesseselerden başarı gösterdiğini bildirir belge ibraz etmek.	

